שאין בה שוה פרוטה. שאם יש בה תשלומי פרוטה משלם ואינו לוקה דילפינן בכתובות באלו נערות (דף לב:) בפירוש ריבתה תורה חובל בחבירו לתשלומין וכי אין בה שוה פרוטה לוקה שעבר על לא יוסיף פן יוסיף (דברים כה): **ולא מקשינן הכאה לקללה.** לומר שכשם שאין לוקה על קללתו ב)דכתיב בעמך כך לא יקלה על הכאתו ופלוגתא היא בסנהדרין [פה:] דאיכא דמקיש ואיכא דלא מקיש: **חוץ מגר תושב.** ומשמע דמתרוייהו ממעטו ליה דלא הוה גולה ע"י הריגתו אלא נהרג ולא ישראל גולה עליו: **ל"ק כו' גר תושב שהרג גר תושב.** גולה כדקתני בהדיא ורישא כשהרג את ישראל אינו גולה דלא סגי ליה בגלות: **לפיכך.** אשכח מצות שנצטוו בני נח קדי (ו) וקיי"ל אזהרתן זו היא מיתתן לפיכך גר תושב או עובד כוכבים שהרגו נהרגין ואפי' בשוגג שאין בני נח נריכין התראה כדאמרינן בסנהדרין (דף נז.): **מה עובד כוכבים ל"ש קטל בר מיניה.** עובד כוכבים כמותו: **לאו בר מיניה.** ישראל: **אף גר תושב לא שנא קטל בר מיניה.** גר תושב כמותו: **דלאו בר מיניה.** ישראל: **כאומר מוסר.** נהרג דלאו בר גלות הוא: **ואזדו לטעמייהו.** רב חסדא דלא בעי לשנויי באומר מוסר דקסבר אנוס הוא (ז) ורבא דאמר נהרג: **כסבור בהמה.** ה"ז כאומר מוסר שהיה לו ללמוד ואף זה היה לו לעיין ובגר תושב עסקינן: **חייב.** מיתה: **מאי לאו בידי אדם.** בדיני בני נח וזה אומר מוסר היה כסבור אחות אחרהם היא: **לאלהים ולא לאדם.** והלא יודע שהיא אשת איש: **הנוי גם זדיק דהרוג.** קס"ד שהודה לו הקב"ה אלמא אנוס הוא: **כדקא מהדרי ליה עילויה.** לא הודה לדבריו שהשיב לו תשובה שחייב מיתה שאינו זדיק בדבר שהיה לו ללמוד דרך ארץ כדמפרש ואזל:

מתני'

אלמא גר תושב כוכבים הוא. ו)(אינו) מדקדק מדאמתי למעוטי גר תושב לפי שאינו ממעטו אלא גר תושב שהרג ישראל שאינו גולה אלא נהרג וכן ישראל שהרג גר תושב דפטור דכן מוכיח לשון ממתני' דקתני הכל גולין ע"י ישראל וישראל ע"י כולן חוץ מגר תושב דלא הוי בכלל דהאי הכל דאין גולין ע"י ישראל וכן ישראל אינו גולה על ידו (אלא) קא סלקא דעתיה דכיון דישראל אינו גולה ע"י גר תושב ולא גר תושב ע"י ישראל אלמא גר תושב דינו כעובד כוכבים מ"כ הוא הדין גר תושב לגר תושב מידי דהוה לעובד כוכבים לעובד כוכבים ולכך קאמר אימא סיפא וכו' ומשני ריש"ל דוקא קאמר גר תושב לישראל אבל גר תושב לגר תושב לא וכדמייתי בתר הכי מקראי ובתוספ' ראיתי שדחק לפרש דמעיקרא סלקא דעתיה דגר תושב וישראל גולין זה ע"י זה וחוץ דגר תושב דקתני במתני' אתא למעוטי שאין גר תושב גולה ע"י הכל ולא הכל על ידו ולא ידענא מאי קאמר מדלא דכל היכא דקתני ז)חוץ וכו' קאי אכל מה דלעיל מיניה ואף אתא"ל דהאי חוץ אתי למעוטי דלא הוי בכלל ישראל לגלות ע"י הכל והכל על ידו (מ"מ) קשה דהא לא קתני כללא גבי ישראל וחוץ משמע דאתי לאפוקי מכללא ועוד דגר תושב לאו בכלל ישראל הוא ואמאי איצטריך לאפוקי ועק"ק דא"כ דס"ד מעיקרא דישראל וגר תושב גולין זה ע"י זה מאי קאמר אלמא עובד כוכבים הוא אי עובד כוכבים (ח) לא יגלה ישראל על ידו ולא הוא ע"י ישראל: **דרך** עלייה דישראל **פטור** הוא נהרג. ומ"ת אכתי לא הוא דומיא דעובד כוכבים דאפי' דרך ירידה נהרג וי"ל דמ"מ הוא דומיא דעובד כוכבים מה עובד כוכבים לא שנא בר מיניה ל"ש לאו בר מיניה כו' וכך הוי סגי דומיא דעובד כוכבים בחדא מילתא: **אמר** ליה (ט) **רבא לא כ"ש הוא** ומה דרך ירידה וכו'. ומ"ת אדרבה היא הנותנת דרך ירידה ניתן לישראל לכפרה דסגי ליה בגלות אבל דרך עלייה לא ניתן לישראל לכפרה ממור הוא ואינו גולה דלא סגי בגלות הא"ג אמרינן בגרפ"ק (לעיל דף ב:) וי"ל דלית ליה האי טעמא דדרך עלייה לאו משום דלא סגי ליה בגלות אלא משום דקיל הוא ביותר מירידה הוי אנוס ביותר והלכך לא מצי אמרת דממור ביותר מירידה. רב חסדא דמוקי לה דרך עלייה ואז נהרג ולא מוקי לה באומר מוסר משום דס"ל דאומר מוסר אנוס הוא ולא מיקטל (י) ורבא אית ליה איפכא דדרך עלייה לא מיקטל י)אבל אומר מוסר מיקטל דהיה לו ללמוד ולא למד: **כסבור** בהמה ונמצא אדם. רבא אמר חייב דהיה לו לעיין אם אדם אם בהמה י)וא"נ אומר מוסר היה לו ללמוד וא"ל שנמצא אדם גר תושב מדקאמר ונמצא גר תושב וכן הא דקאמר חייב דאי בישראל לא מיחייב אגר תושב ועוד דאי בישראל א"כ חייב דקאמר (כ) רבא חייב גלות קאמר וזה אינו דהא לעיל ממעטינן אומר מוסר מגלות אלא על כרחך מיירי שהשורג נמי גר תושב ורבא דאמר חייב חייב מיתה קאמר: **דאומר** מוסר קרוב למזיד הוא. פי' משום דהיה לו ללמוד והכא נמי היה לו לעיין: **ורב** חסדא אומר **פטור דאומר מוסר אנוס הוא.** ומ"ת רב חסדא היכי מתרץ ברייתא דלעיל (דף ז:) דקתני פרט למזיד ואוקימנא דר"ל דאומר מוסר ולדידיה הא אומר מוסר לא הוי מזיד וי"ל דרב חסדא סבר דמ"מ קרי ליה מזיד משום דבמזיד בהרג שיודע בטוב שהוא הורגו ומ"ת דברים פירקין (דף ז:) אמרינן בבלי דעת פרט למתכוין לבהמה והרג לאדם ומה לי קרא תיפוק ליה משום דחייב אומר מוסר כדמשמע הכא ואומר מוסר הוינא ממעטו מבשגגה וי"ל דלעיל מיירי כגון דאיכא בהמה ואדם לפניו ומתכוין לבהמה והרג אדם אבל הכא שלאותו דבר שמתכוין נמצא שהוא אדם ומשום הכי קאמר (ל) רבא שהוא קרוב למזיד: **אלא** דינו מסור לאדם וכו'. לפי הגי' ה"פ אלא אע"ג דכתיב וחטאתי לאלהים מ"מ הוי דינו מסור לאדם פי' חייב בדיני אדם וקשה ליישבא לא משמע הכי לכן נראה כאילך גירסא אלא דינו מסור לשמים וכו' פי' אלא לכך נקט וחטאתי לאלהים דאע"ג דחייב אף בדיני אדם משום דדינו היה מסור לשמים לפי שלא יודע שהוא אנוס אינו חייב בדיני אדם. כך נראה למשי"ת:

התם מחטאת לי היינו דדינו מסור לשמים ולא לאדם לפי שלא יודע מעולם שהיא אשת איש ולעולם חייב בדיני אדם. כך נראה למשי"ת:

התם הוא אבל ליכא לפרושי דאהדרו ליה דכתיב ואם אינך דע כי מות תמות דאמרי שהודיעו שהיא אשת איש א"ל הכי ומ"מ י"ל מדאיצטריך לומר לו כן ש"מ שהיה אומר לו שכך דינו גם למי שטעה לפי שהיה לו ללמוד ולא למד והא דקאמר אשת נגיח הוא וכו' מילתא באפי נפשיה היא ולא משנויא הוא כמו לפירוש הקונט' והא דמסיק דהיה לו ללמוד כו' מיתוקמא שפיר גם כרב חסדא דמדרך ארץ יש לו ללמוד ומיהו נמי מיתא לשיטת קונטרס:

ורבי

כט א מיי' פט"ז מהל' סנהדרין הל' י"ב
ופ"ה מהל' חובל הל' ג
סמג עשין ע טוש"ע ת"מ
ס' תכ סעיף ב:
ל ב מיי' פ"ה מהל' רוצח
הלכה ג והל' ד:
לא ג מיי' שם הל' ד
ופ"י מהל' מלכים הלכה ח:

רבינו חננאל

שאין בה שוה פרוטה לוקה. ולא מקשינן הכאת עבד וכותי לקללתו ולא אמרינן כשם שישראל המקלל עבד וכותי פטור ולא קרינן ביה ונשיא בעמך לא תאור כך המכה אותן פטור אלא ישראל המכה עבד או כותי חייב: חרן מעל ידי גר תושב. כלומר אין ישראל גולה אם הרג גר תושב. אלמא גר תושב עובד כוכבים הוא ואסיקנא גר תושב שהרג ישראל נהרג וכ"ש עובד כוכבים שהרג ישראל. גר תושב שהרג גר תושב גולה שנאמר לבני ישראל לגר ולתושב בתוכם תהיינה שש הערים האלה למקלט וגו': כסבור בהמה ונמצא אדם כו'. פי' גר תושב שהרג כסבור בהמה ונמצא אדם כבני ונמצא גר תושב (רבה) [רבא] אמר חייב אומר מותר קרוב למזיד הוא רב חסדא אמר פטור אומר מותר אנוס הוא. איתיביה רבא לרב חסדא הנך מת על האשה אשר לקחת והנה הוא לא לקחה אלא [שסבר] שהוא אומר וקתני הנך מת מאי לאו בידי אדם וש"מ אומר מותר חייב. ודחי לא הנך מת בידי שמים ופטור מדיני אדם. ודייקא מדכתב מחטוא לי ש"מ בידי שמים הוא. אי הכי האי דכתב ביוסף לאשת אדוניו וחטאתי לאלהים הכי נמי דדינו לשמים והא אשת איש (הא) [היא] (ודינם) [ודינה] בידי אדם. אלא הכי קאמר החטא לאלהים ודינו בידי אדם. ומותיב אביי לרבא וכי האומר מותר חייב והכתיב הגוי גם צדיק תהרוג מכלל שאינו חייב. ומשני

תורה אור השלם

1. לבני ישראל ולגר ולתושב בתוכם תהיינה שש הערים האלה למקלט לנוס שמה כל מכה נפש בשגגה:
במדבר לה טו
2. והיו לכם הערים למקלט מגאל ולא ימות הרצח עד עמדו לפני העדה למשפט:
במדבר לה יב
3. ויבא אלהים אל אבימלך בחלום הלילה ויאמר לו הנך מת על האשה אשר לקחת והוא בעלת בעל:
בראשית כ ג
4. ויאמר אליו האלהים בחלם גם אנכי ידעתי כי בתם לבבך עשיתי זאת ואחשך גם אנכי אותך מחטו לי על כן לא נתתיך לנגע אליה:
בראשית כ ו
5. אינגנו גדול בבית הזה ממני ולא חשך ממני מאומה כי אם אותך באשר את אשתו ואיך אעשה הרעה הגדלה הזאת וחטאתי לאלהים:
בראשית לט ט
6. ואבימלך לא קרב אליה ויאמר אדני הגוי גם צדיק תהרג:
בראשית כ ד
7. ועתה השב אשת האיש כי נביא הוא ויתפלל בעדך וחיה ואם אינך משיב דע כי מות תמות אתה וכל אשר לך:
בראשית כ ז

הגהות הב"ח

(א) גמ' כפיקפק חוץ מגר מתוק: (ב) שם לכם ולא לגרים. נ"ב עיין לקמן ד' יג ע"ש: (ג) שם מ"ל רבה ולאו ק"ו: (ד) שם אמר רבה כאומר מותר: (ה) שם כדקא מהדרי ליה עילויה: (ו) רש"י ד"ה לפיכך וכו' דקיימא לן: (ז) ד"ה וחזדו וכו' ורבה דאמר: (ח) תוס' ד"ה אלמא וכו' אי עובד כוכבים הוא לא יגלה ישראל: (ט) ד"ה אמר ליה רבה ולא וכו' דניתן לישראל לכפרה סגי ליה בגלות אבל דרך עלייה דלא: (י) ד"ה וחזדו וכו' ורבה אית ליה איפכא: (כ) ד"ה כסבור וכו' דקאמר רבה חייב וכו' ורבה דאמר חייב: (ל) ד"ה ורב חסדא וכו' קאמר רבה שהוא קרוב למזיד:

אלו הן הגולין פרק שני מכות

ורבי יהודה ההוא מבעי ליה פרט למתכוין וכו'. (ד) דר' מאיר סבר פרט למתכוין וכו' שמעינן מסגיה ותרתי שמע מינה והיא דבריתא דלעיל אמיא כר' יהודה: (ט) **נשמט** אנשמט לא קשיא כאן באוהב כאן בשונא נפסק אנפסק לא קשיא הא רבי הא רבנן. וא"ת לרבי היכי משכחת לה שוגג שיגלה דנשמט אוהב גולה ולא שוגג ואם נפסק אפי' אוהב אינו גולה ואין (י) זו סברא לומר דלית ליה לרבי דר' שמעון (כ) דהוי רביה ויש לומר דמכל מקום משכחת לה כגון שנפל מן הגג עליו דידוע לכל שלא נפל מדעת שהרי היה נסכנת מות:

(ה) **משולשות.** שיהא מתחלת ארץ ישראל עד לאשורה כמו מלאשורה לשניה שלחלוקה שוה היה (ל"י ובאמצע היו ערי מקלט וכן יש לפרש הסיא דמגילה (דף יט. וסס) דקאמר נקראת לגרת שאם תפרה הכל שלשה חוטין גידין כשרה ובלבד שיהא משולשין ופירושו הוי כי הכא שלריך שמתחלת התפירה עד חוט של גידין כמו עד שניה של גידין ומשניה עד שליסית כמו משליסית עד סוף התפירה ולא כדברי המפרשים משולשות אחד בתחלה ואחד באמצע ואחד בסוף (ו):

בגלעד שביחי רוצחים. פי' ולהכי הוצרכנו לערי מקלט (ז) לפי שהורגים מזיד בלא עדים הקב"ה מזמנן לפונדק אחד כדאמרי' לקמן (דף יז:) (ח):

והא

(ט) אשת נביא הוא דתיהדר דלאו נביא לא תיהדר אלא כדאמר ר' שמואל בר נחמני דאמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן הכי קאמר ליה (י) ועתה השב (את) אשת האיש מכל מקום ודקאמרת הגוי גם צדיק תהרוג הלא הוא אמר לי אחותי היא וגו' נביא הוא וממך למד אכסנאי (כ) הוא שבא לעיר על עסקי אכילה ושתייה שואלין אותו כלום שואלין אותו אשתך זו אחותך זו מכאן (א) שבן נח נהרג שהיה לו ללמוד ולא למד: **מתני'** (ב) הסומא אינו גולה דברי רבי יהודה ר' מאיר אומר גולה (ג) השונא אינו גולה (ד) רבי יוסי אומר השונא נהרג מפני שהוא כמועד רבי שמעון אומר יש שונא גולה ויש שונא שאינו גולה זה הכלל כל שהוא יכול לומר לדעת הרג אינו גולה ושלא לדעת הרג הרי זה גולה: **גמ'** (ה) ת"ר (ו) בלא ראות פרט לסומא דברי רבי יהודה רבי מאיר אומר בלא ראות לרבות את הסומא מאי טעמא דרבי יהודה דכתיב (ז) ואשר יבא את רעהו ביער אפילו סומא אתא בלא ראות מעטיה ורבי מאיר בלא ראות למעט בבלי דעת למעט הוי מיעוט אחר מיעוט (ח) ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות ורבי יהודה בבלי דעת (ט) פרט למתכוין הוא דאתא: ר' יוסי אומר השונא נהרג כו': והא לא אתרו ביה מתניתין רבי יוסי בר יהודה היא דתניא (י) רבי יוסי בר יהודה אומר חבר אינו צריך התראה לפי שלא ניתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד: רבי שמעון אומר יש שונא גולה וכו': תניא כיצד אמר רבי שמעון יש שונא גולה ויש שונא שאינו גולה נפסק גולה נשמט אינו גולה והתניא ר' שמעון אומר לעולם אינו גולה עד שישמט מחצלו מידו קשיא נפסק אנפסק קשיא נשמט אנשמט (כ) נפסק אנפסק לא קשיא הא באוהב והא בשונא נשמט אנשמט לא קשיא הא רבי והא רבנן: **מתני'** להיכן גולין (ל) לערי מקלט לשלש שבעבר הירדן ולשלש שבארץ כנען (מ) שנאמר (נ) את שלש הערים תתנו מעבר לירדן ואת שלש הערים תתנו בארץ כנען וגו' עד שלא נבחרו שלש שבארץ ישראל (ס) לא היו שלש שבעבר הירדן קולטות שנאמר שש ערי מקלט תהיינה עד שיהיו (ע) ששתן קולטות כאחת (פ) ומכוונות להן דרכים מזו לזו שנאמר (צ) תכין לך הדרך ושלשת וגו' (ק) ומוסרין להן שני ת"ח שמא יהרגנו בדרך וידברו אליו רבי מאיר אומר (ר) (אף) הוא מדבר ע"י עצמו שנאמר (ש) וזה דבר הרוצח רבי יוסי (ת) בר יהודה אומר (א) בתחלה אחד שוגג ואחד מזיד מקדימין לערי מקלט וב"ד שולחין ומביאין אותו משם מי שנתחייב מיתה בב"ד הרגוהו ושלא נתחייב מיתה פטרוהו מי שנתחייב גלות מחזירין אותו למקומו שנאמר (ב) והשיבו אותו העדה אל עיר מקלטו וגו': **גמ'** תנו רבנן (ג) שלש ערים הבדיל משה בעבר הירדן וכנגדן הבדיל יהושע בארץ כנען ומכוונות היו כמין שתי שורות שבכרם (ד) חברון ביהודה כנגד (ה) בצר במדבר שכם בהר אפרים כנגד רמות בגלעד קדש בהר נפתלי כנגד גולן בבשן ושלשת (ו) שיהו משולשין שיהא מדרום לחברון כמחברון לשכם ומחברון לשכם כמשכם לקדש ומשכם לקדש כמקדש לצפון בעבר הירדן תלת בארץ ישראל תלת אמר אביי בגלעד שביחי רוצחים דכתיב

(ה) אשת נביא הוא דתיהדר דלאו נביא לא תיהדר אלא כדאמר ר' שמואל בר נחמני דאמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן הכי קאמר ליה (ו) ועתה השב (את) אשת האיש מכל מקום ודקאמרת הגוי גם צדיק תהרוג הלא הוא אמר לי אחותי היא וגו' נביא הוא וממך למד. כלומר כיון שראה אותך שואלו על עסקי אשתו נתייירא שלא תהרגנו ולפיכך אמר לך אחותי היא מיכן לכן נח שנהרג שהיה לו ללמוד ולא למד: הסומא אינו גולה כו'. ת"ר בלא ראות מכלל שיכול לראות פרט לסומא שאינו גולה דברי ר' יהודה. ר' מאיר אומר בלא ראות למעט הסומא בבלי דעת למעט הוי מיעוט אחר מיעוט ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות אפי' סומא גולה. השונא אינו גולה. ר' יוסי אומר השונא (אינו) נהרג מפני שהוא כמועד. וכו' יוסי בר יהודה דתני חבר אינו צריך התראה לפי שלא ניתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד והאי כיון דשונא הוא ודאי מזיד הוא. תניא כיצד א"ר שמעון יש שונא גולה כגון שנפסק. אבל נשמט אינו גולה דכיון שהוא שונא במזיד שמט. איני והתניא ר' שמעון אומר לעולם אינו גולה עד שישמט מחצלו מידו ושנינן לא קשיא הא דתני נשמט אינו גולה כרבי דתני נשמט הכרזל מקתו והרג רבי אומר אינו גולה והא דתנא גולה כרבנן דאמרי גולה (ט): להיכן גולין לערי מקלט לשלש שבעבר הירדן ושלש שבארץ כנען: ת"ר שלש ערים הבדיל משה בעבר הירדן וכנגדן הבדיל יהושע בארץ כנען. ומכוונות היו חברון ביהודה כנגד בצר במדבר כו'. ושלשת שהתיינה משולשות מדרום לחברון כמחברון לשכם כו'. אמר אביי בגלעד שביחי רצחנים

(ט) פירוש זה דמתאוהו המשונים. עי' רש"י ומנ"ן וריטב"א:

עין משפט נר מצוה

לב א מיי' פ"י מהל' מלכים הלכה ח:
לג ב מיי' פ"ו מהל' רוצח הל' יד סמג עשין עה:
לד ג מיי' שם הל' י סמג שם:
לה ד מיי' שם פ"ה הל' ח סמג שם:
לו ה מיי' שם פ"ה הל' ב סמג עשין עו:
לז ו מיי' שם הל' ג:
לח ז מיי' שם הל' ה:
לט ח מיי' שם פ"ה הלכה ח:
מ ט מיי' שם פ"ה הל' ז:
מא י מיי' שם פ"ה הל' ב:
מב כ מיי' שם הלכה ז:

תורה אור השלם

1. וְעִתָּה הָשֵׁב אֵשֶׁת הָאִישׁ כִּי נָבִיא הוּא וְיִתְפַּלֵּל בַּעֲדֶךָ וֶחְיֵה וְאִם אֵינְךָ מֵשִׁיב דַּע כִּי מוֹת תָּמוּת אַתָּה וְכָל אֲשֶׁר לָךְ: בראשית כ ז
2. אוֹ בְכָל אֲבַן אֲשֶׁר יָמוּת בָּהּ בְּלֹא רְאוֹת וִיפַּל עָלָיו וָיָמֹת וְהוּא לֹא אוֹיֵב לוֹ וְלֹא מְבַקֵּשׁ רָעָתוֹ: במדבר לה כג
3. וַאֲשֶׁר יָבֹא אֵת רֵעֵהוּ בַּיַּעַר לַחְטֹב עֵצִים וְנִדְּחָה יָדוֹ בַגַּרְזֶן לִכְרֹת הָעֵץ וְנָשַׁל הַבַּרְזֶל מִן הָעֵץ וּמָצָא אֶת רֵעֵהוּ וָמֵת הוּא יָנוּס אֶל אַחַת הֶעָרִים הָאֵלֶּה וָחָי: דברים יט ה
4. אֶת שְׁלֹשׁ הֶעָרִים תֹּסִיף לָךְ עוֹד שְׁלֹשֶׁת הָעֲרִיתִי אֵלֶּה: דברים יט ז
5. תָּכִין לְךָ הַדָּרֶךְ וְשִׁלַּשְׁתָּ אֶת גְּבוּל אַרְצְךָ אֲשֶׁר יַנְחִילְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ וְהָיָה לָנוּס שָׁמָּה כָּל רֹצֵחַ: דברים יט ג
6. וְזֶה דְּבַר הָרֹצֵחַ אֲשֶׁר יָנוּס שָׁמָּה וְחָי אֲשֶׁר יַכֶּה אֶת רֵעֵהוּ בְּלִי דַעַת וְהוּא לֹא שֹׂנֵא לוֹ מִתְּמוֹל שִׁלְשֹׁם: דברים יט ד
7. וְהִצִּילוּ הָעֵדָה אֶת הָרֹצֵחַ מִיַּד גֹּאֵל הַדָּם וְהֵשִׁיבוּ אֹתוֹ הָעֵדָה אֶל עִיר מִקְלָטוֹ אֲשֶׁר נָס שָׁמָּה וְיָשַׁב בָּהּ עַד מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל אֲשֶׁר מָשַׁח אֹתוֹ בְּשֶׁמֶן הַקֹּדֶשׁ: במדבר לה כה
8. וְיַקְדִּישׁוּ אֶת קֶדֶשׁ בַּגְּלִיל בְּהַר נַפְתָּלִי וְאֶת שְׁכֶם בְּהַר אֶפְרַיִם וְאֶת קִרְיַת אַרְבַּע הִיא חֶבְרוֹן בְּהַר יְהוּדָה: יהושע כ ז
9. אֶת בֶּצֶר בַּמִּדְבָּר בְּאֶרֶץ הַמִּישֹׁר לְרְאוּבֵנִי וְאֶת רָאמֹת בַּגִּלְעָד לַגָּדִי וְאֶת גּוֹלָן בַּבָּשָׁן לַמְנַשִּׁי: דברים ד מג

רבינו חננאל

הכי קאמר דקאמרת הגוי גם צדיק תהרוג הלא הוא אמר לי אחותי היא נביא הוא וממך למד. כלומר כיון שראה אותך שואלו על עסקי אשתו נתיירא שלא תהרגנו ולפיכך אמר לך אחותי היא מיכן לכן נח שנהרג שהיה לו ללמוד ולא למד: הסומא אינו גולה כו'. ת"ר בלא ראות מכלל שיכול לראות פרט לסומא שאינו גולה

מסורת הש"ס

א) כ"ק נב., ב) לעיל ו:, ג) כ"ק פו: [גרסים פז:], ד) [יומא מג. וש"נ], ה) [לעיל ז:], ו) סנהדרין מ: מא. עב: [לעיל ו:], ז) [גיר' ירושלמי שלשתן], ח) [ע' תוי"ט], ט) [בסדר המשנה ר"י בר' יהודה], י) [תוספת' פ"כז], כ) [כס"ת: אין לומר בזו לדעת עצמה], ל) דרבנן דר"ש היא דאמרו נשמט כו' דש"ל, מ) [כס"ת הרגן], נ) [כס"ת נוסף: לגלות], ס) [כס"ת כלומר שתשלשלם בחלוקת הארץ חולקין], ע) לפי גירסת תוספות לא נרכר' בגרירתא ר"ש. מהרש"ל ומהר"ם, פ) [ע' מהרש"ל ומהר"ם], צ) [וע"ע תוספות בכורות לט. ד"ה שיהיו], ק) [והרמב"ן בפי' התומש כתב בזה"ל ואע"פ שאין המקנלו אלא בשוגגין היו שופכים דמים במרמה ומרחין עצמן בשוגגין והולך להרכות לאם ערי מקלט לקלוט את כולן אלא נודע מי המזיד וכו'],

גליון הש"ס

תוס' ד"ה נשמט וכו' הדור רבי". כדאיתא שבת דף קמז ע"ב:

הגהות הב"ח

(א) גב' אכסנאי שבא לעיר כל"ל ותיבת הוא נמחק: (ב) שם קשיא נשמט אנשמט (נפסק אנפסק וכו' והא רבנן) תא"מ וג"כ ס"א נשמט אנשמט ל"ק הא באוהב והא בשונא נפסק אנפסק ל"ק הא רבי והא רבנן: (ג) רש"י ד"ה הכי גרסי' וכו' והא רבנן פי' הא דקתני: (ד) תוס' ד"ה ור' יהודה וכו' ור' מאיר סבר פרט למתכוין שמעינן כל"ל ותיבת וכו' נמחק: (ה) ד"ה משולשין וכו' שלחלוקה שוה היו ערי מקלט באמצע ארץ ישראל וכן יש לפרש: (ו) ד"ה בגלעד וכו' לערי מקלט הרבה לפי שבשהורגים מזיד בלא עדים. ל"נ ומ"מ איכא שוגגין הרבה בגלעד:

לעזי רש"י

טרואיל"א. כף של ברזלים.

מוסף רש"י

שהיה לו ללמוד. דרך ארץ, ולא למד. מדקאמר ליה רחמנא נביא הוא, דמשמע אין ממש בדברך ולאו אתה ליהרג (ב"ק צב:). השונא. שאמר בשונא הרגתי, נהרג מפני שהוא כמועד. ומותרה (לעיל ו:). בלא ראות. משמע שהוא ראוה במקום אחר וכאן היה בלא ראות (ב"ק פו:). פרט לסומא. שהרג בשוגג שאינו גולה, ויכול קאמר בלא ראות זה שהרגו לא ראהו דאינו בלא ראהו היה הורגו, מכלל דיש סיפק בידו לראותו, פרט לסומא דאינו רואה דאינו גולה (נדרים פ:), אלא להבחין. שלא יכול לומר סנור הייתי שמותר (סנהדרין ח:).